

دانشگاه علوم پزشکی
و خدمات بهداشتی درمانی بوشهر

عنوان طرح:

« بررسی مقایسه ای دیدگاه اساتید و دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی بوشهر در مورد
ویژگیهای یک استاد خوب در نیمسال دوم سال تحصیلی ۸۸-۸۷ »

مجری طرح :

رقیه گشمرد

همکاران طرح :

خانم دکتر معتمد و خانم واحدپرست

۱۳۸۷-۱۳۸۸

مقدمه و هدف :

دانشگاه یکی از مهمترین و سازنده ترین نهادهای اجتماعی است که باید به اعتلای خلاقیت ها در هر جامعه کمک کند. منشاء پژوهش های جدید و دریافت دانش های روز دنیا و کاربرد آن در مسایل مختلف از طریق دانشگاهها صورت می گیرد. از جمله ارکان اساسی دانشگاهها در حلقه اول اساتید و در حلقه بعد دانشجویان می باشند. دانشجویان قشر آگاه هر جامعه را تشکیل می دهند و از نقش های مهم دانشگاه این است که هدفها، برنامه ها و روش های آن با نیازها و ویژگی های روانی و اجتماعی دانشجویان هماهنگ و سازگار باشد. مدرسان، در تمام سطوح، عمده ترین نقش را در هم آهنگ نمودن نیازهای روزافزون جامعه با تحولاتی که بر اثر پیشرفت علم و تکنولوژی رخ می دهد بر عهده دارند و چون هدف آموزش عالی تربیت نیروی انسانی متخصص و ماهر می باشد لازم است اعضاء هیئت علمی دارای بار علمی بالا و وجدان مسئولیت پذیر باشند.(۱)

استاد می تواند دانشجویان را به سوی اهداف عالی سوق دهد و یا از دستیابی به آنها محروم نماید. لذا اساسی ترین عامل تجدید بنای تعلیم و تربیت، استاد است و بنابراین بررسی کیفیت کار مدرسین دانشگاهها از جمله مهمترین مسائلی است که ضمن فراهم آوردن باز خورد مناسب برای تجزیه و تحلیل مسایل آموزشی، تأثیر گذار هستند. (۲)

لذا لازمه رسیدن به این اهداف، داشتن اساتیدی با ویژگی های شایسته است. در این راستا مراکز آموزش عالی برای تعیین شایستگی اساتید خود ملاکهایی را تعیین می کنند تا عملکرد آنها را مورد مطالعه قرار دهند و از این طریق استادان نمونه خود را مشخص و با استفاده از این اساتید سعی نمایند کیفیت آموزشی را ارتقاء بخشند (۳).

استاد نه تنها متخصص مسایل آموزشی بلکه الگو و راهنمای فراگیران، مشاور و مشکل گشای دانش پژوهان می باشد و این همه کارکرد با عنایت به نقش و جایگاه ممتازی است که او در تعلیم و تربیت دارا ست. (۱)

آگاهی از نظر دانشجویان و ملاک ها و معیارهایی که آنها به عنوان ملاک یک استاد مطلوب نام می برند، می تواند در جهت بهبود آموزشها و توسعه و پر بار نمودن کلاسها بسیار مؤثر باشد زیرا اصلی ترین گیرنده آموزش هستند و تمام نظام آموزشی به منظور کمک به این قشر در حال فعالیت می باشند. (۲)

لذا با عنایت به نقش مهم استاد و نیاز به تعامل استاد و دانشجو در امر آموزش، مسلماً شناخت ویژگی های یک استاد مطلوب از کاملترین منابع و عمل به آن توسط اساتید محترم، کیفیت آموزش را ارتقاء خواهد داد. پژوهش حاضر نیز در جهت تحقق این هدف طراحی شده است که شامل بررسی مقایسه ای دیدگاه اساتید و دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی بوشهر در رابطه با ویژگی های یک استاد خوب می باشد.

مروری بر مطالعات انجام شده در خارج از کشور :

۱- تحقیقی در سال ۲۰۰۵ در دو دانشکده پرستاری آتلانتای شمالی بر روی ۲۱۴ دانشجوی پرستاری با استفاده از پرسش نامه ۵ درجه ای لیکرت انجام شد که ۴ حیطه شایستگی حرفه ای، ارتباطات بین فردی، ویژگی های تشخیصی و توانایی تدریس مورد بررسی قرار گرفت. نتایج نشان داد اساتید کارآمد بطور معنی داری از امتیاز بالای ۴ برخوردار بودند. در حالی که امتیاز در اساتید ناکارآمد پایین تر از ۳ در همه ۴ حیطه بود. اختلاف بالاتر بین اساتید کارآمد و ناکارآمد مربوط به زمینه ارتباطات بین فردی و بعد از آن ویژگی های شخصیتی بود و اختلاف کمتر مربوط به شایستگی های حرفه ای و در حلقه بعد

توانایی تدریس بود. از این نتایج برمی آید نگرش اساتید نسبت به دانشجویان بر توانایی حرفه ای آنها مقدم است . همچنین این تحقیق نشان داد که نظر دانشجویان در هر دو دانشکده مثل هم بود . لذا پیشنهاد می شود اساتید نگرش شان را در مورد دانشجویان به عنوان بهترین روش برای موفقیت در اه داف تدریس و آموزش بالا ببرند.(۶)

۲- در یک تحقیق توصیفی دیگر دیدگاههای دانشجویان در مورد ویژگی های یک مربی پرستاری بررسی شد . در این تحقیق ۱۷۱ نفر دانشجوی پرستاری از یک دانشگاه در ایالات متحده آمریکا پرسش نامه اطلاعات دموگرافیک ، مشخصات استاد مؤثر و غیرمؤثر ، تعداد و کیفیت ترم های گذرانده را کامل کردند . آنها روش تدریس، شخصیت فردی و استفاده از وسایل کمک آموزشی را از خصوصیات اصلی اساتید مؤثر شمردند . طبق پاسخ های این دانشجویان از تمام عوامل مهمتر شخصیت فردی استاد بوده است.(۷)

۳- جاکوبسون (۱۹۹۶) شش عامل مهم را مهم ترین عوامل برای یک معلم مؤثر شمرده است که شامل دانش عمومی، صلاحیت حرفه ای، ارتباطات بین فردی، مهارت های تدریس، خصوصیات فردی، و در دسترس دانشجویان بودن را بر شمرده است. (۸)

۴- فاکس و موگان (۱۹۹۵) ۴۸ آیتم را برای یک مربی پرستاری کارآمد معرفی کردند که به زیر شاخه هایی تقسیم شد شامل: توانایی تدریس، ارتباطات بین فردی، شخصیت فردی، صلاحیت پرستاری و ارزشیابی.(۱۴) در سالهای اخیر تمرکز اکثر مطالعات ، بر روی خصوصیات آموزشی مربی بوده است . این مطالعات از عواملی همچون روش تدریس، شخصیت فردی، ارتباط بین فردی، ارزشیابی و صلاحیت حرفه ای نام برده اند. برگمن و کیت اسکیل (۱۹۹۰) به سه عامل مؤثر برای استاد کارآمد اشاره کردند که شامل توانمندی حرفه ای، توانایی ارتباط با دانشجویان و عوامل شخصیتی استاد بوده است. (۱۵)

۵- پژوهشی توسط اوشی در سال ۱۹۹۹ در مدرسه دو ساله پرستاری دانشگاه ام وری ایالت آتلانتا انجام شد که در این پژوهش نظرات مربیان پرستاری درباره رفتارهای مفید و غیرمفید مربی بالینی مورد بررسی قرار گرفت . نتیجه پژوهش نشان داد که مربیان برای الگو و سرمشق بودن بیشترین اهمیت را قائل بوده و از خصوصیات مهم دیگر در دسترس بودن آنها برای دانشجویان می باشد و از جمله رفتارهای غیر مفید مربی ، انتظارات بیش از حد از دانشجو ، دادن تکالیف زیاد به او و تقدم خواسته های خود نسبت به احتیاجات دانشجو را ذکر نمودند (۴).

۶- دیکسون در سال ۱۹۹۶ پژوهشی را در مؤسسه پرستاری دانشگاه کانکتیک انجام داد و نظرات اساتید پرستاری را در مورد آموزش مفید در کلاس درس مورد بررسی قرار داد. نتیجه پژوهش نشان داد که شش مشخصه از نظر اساتید بیشترین اهمیت را در آموزش نظری پرستاری دارا می باشند که این مشخصات عبارت بودند از :

۱- سازماندهی و برنامه ریزی ۲- جلب رضایت دانشجویان ۳- سطح اطلاعات اساتید در موضوع درسی ۴- برقراری نظم و ترتیب در هنگام ارائه موضوع درسی ۵- دارا بودن قدرت پذیرش مسئولیت ۶- رعایت عدل و انصاف در ارزیابی دانشجویان (۹)

۷- براون در سال ۱۹۸۱ در یک بررسی که در مدرسه پرستاری دانشگاه کارولینای شمالی آمریکا انجام داد از مدرسان و دانشجویان پرستاری خواست تا نظرات خود را درباره مهمترین خصوصیات یک استاد خوب ذکر کنند . نتیجه پژوهش نشان داد

که دانشجویان ارتباط مناسب با دانشجو را مهم ترین ویژگی و مهم تر از صلاحیت های تخصصی او می دانند در حالی که مدرسان برای تجارب علمی و نقش تخصصی مدرس اهمیت بیشتری قائل شده اند (۱۰).

مروری بر مطالعات انجام شده در داخل کشور:

۱. پژوهشی توسط مهشید منصوری در سال ۱۳۷۲ انجام شد و ویژگی های یک استاد خوب دانشگاهی از چهار جنبه دانش پژوهی، روش تدریس، توانایی ایجاد ارتباط و شخصیت فردی از دید ۳۴۵ نفر از دانشجویان کارشناسی و کارشناسی ارشد رشته کنابداری دانشگاه های دولتی تهران مورد بررسی قرار گرفت و نتایج نشان داد که دانشجویان مقطع کارشناسی اولویت را به روش تدریس و دانشجویان مقطع کارشناسی ارشد اولویت را به دانش پژوهی اساتید داده اند (۵).
- ۲- پژوهشی توسط سعید حاجی آقاجانی در سال ۱۳۷۶ انجام شد و معیارهای یک استاد خوب دانشگاهی در چهار حیطه شخصیت فردی، دانش پژوهی، روش تدریس و توانایی در ایجاد ارتباط و مشاوره از دید ۴۶ نفر از اساتید مورد بررسی قرار گرفت. یافته ها نشان داد که اساتید از میان چهار حیطه، اولویت را به حیطه شخصیت فردی سپس دانش پژوهی و توانایی در ایجاد ارتباط و مشاوره داده اند. همچنین اکثریت اساتید، گزینه شیوایی بیان، تسلط استاد در درس مورد تدریس، نحوه سازماندهی و تنظیم دروس و آمادگی برای کمک به رفع مشکل دانشجو را به ترتیب مهمترین ویژگی دانسته اند و ویژگی تسلط استاد در درس مورد تدریس را مهمترین معیار یک استاد خوب ذکر نمودند. (۱۱)
- ۳- پژوهش دیگری نیز در سال ۱۳۷۹ در یزد توسط آقای دکتر سید سعید مظلومی و همکارانشان صورت گرفت که ویژگی های یک استاد خوب از نظر دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی شهید صدوقی یزد مورد بررسی قرار گرفت. در این مطالعه ۱۶۳ دانشجو بطور تصادفی انتخاب شدند و ابزار جمع آوری اطلاعات پرسشنامه باز بود. بر طبق نتایج این بررسی مهمترین خصوصیات یک استاد خوب عبارت بودند از: احترام به دانشجو، داشتن تسلط، موضوع تدریس، داشتن طرح درس، داشتن اعتقادات مذهبی و رعایت عدالت. در بررسی بین ضرورت حضور و غیاب در کلاس و مقطع تحصیلی امکان کوئیز در مقطع تحصیلی نیز ارتباط آماری معنی داری وجود داشته است (۱۲).
- ۴- پژوهش دیگری توسط اعظم مرندی در سال ۱۳۸۰ در دانشگاه علوم پزشکی زاهدان انجام شد که ۴ حیطه شخصیت فردی، دانش پژوهی، روش تدریس و توانایی در برقراری ارتباط و مشاوره مورد بررسی قرار گرفت. ۸۸ استاد نمونه تحقیق حاضر را تشکیل می داد. پس از تجزیه و تحلیل داده ها با آزمونهای آماری و نرم افزار SPSS نتایج زیر بدست آمد. اساتید از میان این ۴ حیطه، اولویت اول را به جنبه روش تدریس و اولویتهای بعدی را به ترتیب به توانایی در ایجاد ارتباط و مشاوره، دانش پژوهی و شخصیت فردی دادند (۱۳).

مواد و روشها:

مطالعه حاضر یک تحقیق توصیفی تحلیلی بوده که بصورت مقطعی در نیمسال دوم سال تحصیلی ۸۷-۸۸ انجام شد. جامعه مورد مطالعه کلیه دانشجویان و اعضاء هیئت علمی دانشگاه علوم پزشکی بوشهر بوده که در نیمسال دوم ۸۷-۸۸ بطور تمام وقت مشغول به تدریس بوده اند.

حجم نمونه از طریق سرشماری بنا به ضرورت مسئله، کلیه اساتید و دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی بوشهر در نظر گرفته شد که ۱۰۰ نفر استاد و ۱۲۰۰ نفر دانشجو بود که در پایان نمونه گیری تعداد ۷۸ نفر از اساتید و ۱۰۰۰ نفر از دانشجویان پرسش نامه ها را تکمیل نموده و برگرداندند.

ابزار جمع آوری اطلاعات شامل پرسشنامه دو قسمتی بود: الف- اطلاعات دموگرافیک استاد و ب- ملاک های ارزشیابی یک استاد خوب دانشگاهی (۲۰ سؤال بسته پاسخ) که با معیار پنج درجه ای لیکرت (خیلی مهم، مهم، نسبتاً مهم، کم اهمیت و بی اهمیت) ارزیابی می شد.

در قسمت آخر نیز یک سؤال بسته پاسخ با عنوان "به نظر شما کدامیک از ۴ حیطه نامبرده اهمیت بیشتری دارد؟"

۱- دانش پژوهی ۲- روش تدریس ۳- توانایی در ارتباط و مشاوره و ۴- شخصیت فردی قرار داشت.

جهت سنجش روایی پرسشنامه از اعتبار صوری و محتوایی استفاده شد، بدین ترتیب که پس از انجام مطالعات کتابخانه ای و جستجوی منابع الکترونیک پرسشنامه تهیه شد و در اختیار افراد صاحب نظر دانشگاه قرار گرفت و تایید شد. جهت بررسی پایایی پرسشنامه از روش آزمون- آزمون مجدد استفاده گردید که پرسشنامه در اختیار ۱۵ نفر از اساتید و دانشجویان قرار گرفت و تکمیل شد. مرحله دوم تکمیل پرسشنامه دو هفته بعد انجام شد. ضریب همبستگی در مورد اساتید ($r=0.78$) و دانشجویان ($r=0.82$) بدست آمد.

جهت تجزیه و تحلیل اطلاعات از نرم افزار SPSS ویرایش ۱۳، آمار توصیفی و آزمونهای کای اسکور، آزمون تی، کروسکال والیس و من ویتنی یو استفاده شد.

از جمله ملاحظات اخلاقی لحاظ شده در این پژوهش شرکت در مطالعه اختیاری بوده، پرسشنامه ها بدون نام و اطلاعات بطور کلی تجزیه و تحلیل شدند.